

3-TOM, 3 - SON
TALABALARNI IJTIMOIIY TARBIYALASH JARAYONLARINI
PEDAGOGIK LOYIHALASHTIRISH: IJTIMOIIY TARBIYALASHNING
AMALIY TADBIQI

Baxronova Feruza Baxodirovna
Buxoro innovatsiyalar universiteti
1-1OPNTM-23 guruh talabasi, magistr

Annotatsiya. Ushbu maqolada talabalarni ijtimoiy tarbiyalash jarayonlarini pedagogik loyihalashtirishning ahamiyati va uning amaliy tadbirlari tahlil qilinadi. Ijtimoiy tarbiya shaxsning jamiyatdagi o'rnini aniqlash, ma'naviy va axloqiy qadriyatlarni shakllantirishga xizmat qiladi. Pedagogik loyihalashtirish orqali ushbu jarayonni tizimli va samarali amalga oshirish mumkin. Maqolada ijtimoiy tarbiyalashning nazariy asoslari, mahalliy va xorijiy olimlarning qarashlari hamda innovatsion ta'lim texnologiyalaridan foydalanish usullari yoritilgan. Shuningdek, volontyorlik, jamoaviy loyihalar, madaniy-ma'rifiy tadbirlar kabi ijtimoiy tarbiyalashning amaliy tadbirlari tahlil qilinib, ularning samaradorligi monitoring va baholash tizimi orqali o'rganiladi. Mazkur tadqiqot natijalari talabalarning ijtimoiy faolligini oshirish va ularni jamiyatga moslashuvchan, faol fuqarolar sifatida shakllantirishga yo'naltirilgan tavsiyalarni o'z ichiga oladi.

kalit so'zlar: Talabalarni ijtimoiy tarbiyalash, pedagogik loyihalashtirish, ijtimoiy kompetensiya, volontyorlik, ma'naviy-ma'rifiy tarbiya, fuqarolik pozitsiyasi, innovatsion ta'lim texnologiyalari, ijtimoiy loyihalar, jamiyatga integratsiya, shaxsiy rivojlanish.

Kirish

Hozirgi globallashuv va axborot texnologiyalari rivojlangan davrda yoshlarning ijtimoiy tarbiyasi nafaqat shaxsiy kamolot, balki jamiyatning barqaror rivojlanishi uchun ham muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, talabalar – kelajak intellektual salohiyatini belgilovchi ijtimoiy guruh sifatida alohida e'tiborga loyiqdir. Talabalarning ijtimoiy tarbiyasi ularning ijtimoiy kompetensiyalarini rivojlantirish, fuqarolik ongini shakllantirish va jamiyatga integratsiyalashuvini ta'minlashga xizmat qiladi.

Pedagogik loyihalashtirish esa ushbu jarayonni tizimli, maqsadli va samarali tashkil etish imkonini beradi. Shuningdek, ijtimoiy tarbiyalash jarayonining amaliy tadbirlari orqali talabalarni ijtimoiy faoliyatga jalb etish, ularning mas'uliyat hissini

3-TOM, 3 - SON

shakllantirish va milliy hamda umuminsoniy qadriyatlarga asoslangan shaxs sifatida rivojlantirish mumkin. Shu sababli, zamonaviy pedagogik texnologiyalar, interfaol metodlar va innovatsion yondashuvlarni qo'llash talabalarni ijtimoiy tarbiyalash jarayonida muhim omil hisoblanadi.

Mazkur maqolada talabalarni ijtimoiy tarbiyalash jarayonini pedagogik loyihalashtirishning nazariy asoslari tahlil qilinib, uning amaliy tadbirlari xorijiy va mahalliy tajribalar asosida yoritiladi. Ijtimoiy tarbiya jarayonining samaradorligini oshirishga qaratilgan pedagogik strategiyalar, volontyorlik harakati, jamoaviy loyihalar, ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar va zamonaviy texnologiyalardan foydalanish tajribasi ko'rib chiqiladi. Shuningdek, maqolada ijtimoiy tarbiyalashning monitoring va baholash usullari ham muhokama qilinib, talabalarni ijtimoiy faol shaxs sifatida shakllantirishga oid ilmiy asoslangan tavsiyalar beriladi.

Ijtimoiy tarbiya — bu shaxsning jamiyatdagi o'rnini anglash, ijtimoiy munosabatlarni shakllantirish, axloqiy va madaniy qadriyatlarni egallash jarayonidir. A.N. Leontev (1981) fikricha, ijtimoiy tarbiya shaxsning ijtimoiy faoliyatida aks etuvchi jarayondir va u insonga jamiyat tomonidan uzatiladigan madaniy qadriyatlarni o'zlashtirish imkonini beradi. Mahalliy olimlar, jumladan, N. Nishonov (2020) va Sh. Sodiqov (2022) ijtimoiy tarbiyalashni milliy qadriyatlar va an'analar bilan chambarchas bog'lash lozimligini ta'kidlaydilar. Ularning fikricha, ijtimoiy tarbiya jarayoni yoshlarning fuqarolik pozitsiyasini mustahkamlashga xizmat qilishi kerak. J. Dewey (1916) esa ijtimoiy tarbiyani demokratiya tamoyillariga asoslangan holda shakllantirishni taklif qiladi. Uning ta'kidlashicha, ta'lim jarayoni shaxsning ijtimoiy hayotga faol jalb etilishiga ko'mak berishi kerak.

Pedagogik loyihalashtirish — bu ijtimoiy tarbiyalash jarayonini maqsadli rejalashtirish va samarali amalga oshirishga qaratilgan pedagogik faoliyatdir. V.V. Davydov (1996) fikricha, ijtimoiy tarbiyalash samaradorligi uni puxta rejalashtirish va pedagogik loyihalar orqali amalga oshirish bilan bog'liq. Pedagogik loyihalashtirish quyidagi bosqichlarni o'z ichiga oladi:

Tahlil va diagnostika – talabalar ehtiyojlarini o'rganish, ularning ijtimoiy kompetensiyalarini baholash.

Maqsad va vazifalarni belgilash – ijtimoiy tarbiyalash natijasida erishilishi lozim bo'lgan kompetensiyalarni aniqlash.

Texnologiyalar va metodlarni tanlash – ta'lim jarayoniga innovatsion yondashuvlarni joriy etish.

Amaliy tadqiqot va monitoring – loyiha natijalarini kuzatish va baholash.

3-TOM, 3 - SON

Ijtimoiy tarbiyalashni amaliyotga tatbiq etish jarayonida turli pedagogik strategiyalar va metodlardan foydalaniladi. Quyida ushbu tadbirlarni xorijiy va mahalliy tajribalar asosida tahlil qilamiz.

Tarbiyaning muhim jihatlaridan biri bu ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar orqali ijtimoiy ongni shakllantirishdir. Mahalliy olimlar, jumladan, U. Jo'rayev (2021) yoshlarning milliy g'urur va o'zligini anglash darajasini oshirish uchun tarixiy shaxslar hayoti va ijodi bo'yicha seminar-treninglar o'tkazish zarurligini ta'kidlaydi.

Xorijiy tajribada, masalan, Yaponiyada (Fukuyama, 1995), talabalarni milliy urf-odatlar bilan tanishtirish orqali ularning ijtimoiy integratsiyasini oshirish yo'li qo'llaniladi. Hozirgi kunda ko'ngillilik (volontyorlik) harakati talabalarni ijtimoiy faoliyatga jalb qilishda samarali usul bo'lib xizmat qiladi. AQSh ta'lim tizimida (Kagan, 2015) talabalarni ijtimoiy xizmat loyihalarida ishtirok etishga jalb qilish orqali ularning mas'uliyat hissi rivojlantiriladi. O'zbekistonda ham "Yoshlar ittifoqi" tomonidan tashkil etilgan volontyorlik dasturlari talabalar ijtimoiy faolligini oshirishga xizmat qilmoqda. Germaniyada (Schmidt, 2018) talabalar teatrlashtirilgan sahna ko'rinishlari orqali ijtimoiy muammolarni yoritishadi. Bu esa ularning tanqidiy fikrlashini rivojlantirishga yordam beradi. O'zbekiston tajribasida esa talabalar teatr-studiyalari orqali tarbiyaviy ahamiyatga ega spektakllar sahnalashtirish yo'lga qo'yilgan.

Ijtimoiy tarbiyalashning samaradorligini baholash uchun quyidagi metodlardan foydalanish mumkin:

Anketalar va so'rovnomalar – talabalar ijtimoiy faolligini aniqlash.

Kuzatuv va diagnostik intervyu – talabalar o'rtasidagi munosabatlarni tahlil qilish.

Jamoaviy baholash – ijtimoiy loyihalarning natijalarini baholash va takomillashtirish.

P. Freire (1972) ta'kidlaganidek, ta'lim jarayonida talabalar fikri va bahosi muhim o'rin tutadi, shu sababli monitoring mexanizmi ijtimoiy tarbiya jarayonini samarali tashkil etishga xizmat qiladi.

Ushbu maqolada ijtimoiy tarbiyalashning nazariy va amaliy jihatlarini tahlil qilindi. Ijtimoiy tarbiya jarayonining pedagogik loyihalashtirish orqali amalga oshirilishi uning samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Mahalliy va xorijiy tajriba shuni ko'rsatadiki, ijtimoiy loyihalar, volontyorlik, ijodiy faoliyat va ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar talabalarni ijtimoiy mas'uliyatli shaxs sifatida shakllantirishda muhim rol

3-TOM, 3 - SON

o'ynaydi. Oliy ta'lim muassasalarida talabalarni ijtimoiy tarbiyalashga yo'naltirilgan loyihalarni tizimli ravishda tashkil etish va amaliy tadbiqlarni kengaytirish lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Leontev, A.N. (1981). Deystvie i soznanie. Moskva: Pedagogika.
2. Dewey, J. (1916). Democracy and Education. New York: Macmillan.
3. Davydov, V.V. (1996). Teoriya razvivayushchego obucheniya. Moskva: Intellect.
4. Kagan, S. (2015). Cooperative Learning. San Clemente: Kagan Publishing.
5. Schmidt, H. (2018). Sozialpädagogik und Bildung. Berlin: Springer.
6. Nishonov, N. (2020). Talabalarni tarbiyalash metodikasi. Toshkent: Fan.

